

Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui

Kopija: Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ ĮSTATYMO 2, 4, 6, 7, 8(2), 9, 10, 13, 18, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 56, 85, 86, 87, 90 IR 92 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. 13-519-03

„Transparency International“ Lietuvos skyrius išnagrinėjo LR Ūkio ministerijos parengtą LR Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo ir papildymo projektą (toliau – Projektas) ir teikia LR Seimui šias pastabas bei pasiūlymus:

Dėl Projekto 1 straipsnio (2 straipsnio 15 dalies pakeitimas)

TILS nepitaria įstatymo projekto siūlymui dvigubai padidinti mažos vertės viešųjų pirkimų vertes ir siūlo jų nekeisti. Visų pirma, nėra aišku, ar tikrai mažos vertės pirkimų vykdymas šiuo metu taip apsunkina perkančiąsias organizacijas administracine našta, kad, objektyviai vertinant, vien tai nulemia neproporcingas sąnaudas ir neproduktyvų resursų panaudojimą. Be to, mažos vertės pirkimams taikomos įvairios įstatyminės išlygos, nulemiančios ir mažesnę tokių pirkimų skaidrumą bei galimas didesnes korupcines rizikas.

LR Ūkio ministerijos aiškinamajame rašte teigiama, kad perkančiosios organizacijos nuolat susiduria su problemomis dėl ilgai trunkančių viešųjų pirkimų procedūrų bei dėl to, kad nustatyta daug reikalavimų net ir tiems pirkimams, kurių vertė yra mažesnė už tarptautinio pirkimo vertės ribas ir kuriems nėra taikomos 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo nuostatos. Visgi nėra pateikiama pagrįstų faktinių duomenų, kad mažos vertės pirkimai šiuo metu ženkliai apsunkintų perkančiąsias organizacijas administracine našta.

TILS atkreipia dėmesį, kad mažos vertės viešiesiems pirkimams taikomos įvairios įstatyminės išlygos, kurios, viena vertus, palengvina tokių pirkimų atlikimą, tačiau tuo pačiu sudaro daugiau terpės neskaidriems susitarimams. Pavyzdžiui, neskelbiamus supaprastintus pirkimus (tai mažos vertės pirkimai, atliekami perkančiosios organizacijos taisyklėse numatytais būdais, kai apie jų procedūras skelbimai nėra viešai pasiekiami ir kuriose gali dalyvauti tik pakviesti tiekėjai) galima įvardinti kaip vieną iš rizikingiausių viešųjų pirkimų atlikimo metodų. Mažos vertės pirkimai sudaro nemažą dalį visų šalyje įvykdomų pirkimų: remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos informacija dėl 2012 m. įvykusių viešųjų pirkimų, tokiems pirkimams praėjusiais metais išleista daugiau nei 2 mlrd. LTL, arba 13,7% visų viešųjų pirkimų vertės, ir tai sudaro 98,4% visų pirkimų skaičiaus. Pakėlus tokių pirkimų vertės ribą, į mažos vertės pirkimų grupę patektų daugiau pirkimų, tad padaugėtų ir padidintos rizikos viešųjų pirkimų sandorių.

Dėl Projekto 3 straipsnio (6 straipsnio 1 dalies pakeitimas)

TILS siūlo atsižvelgiant į Europos teisės departamento pateiktas pastabas patikslinti šiuo metu teikiamą LR Ūkio ministerijos pasiūlymą, numatantį, kad pasiūlyme pateikta kaina negalėtų būti laikoma konfidencialia informacija. Tais atvejais, kai tai nepažeistų konkurencinių nuostatų, kainos (ne kainos dalių) atskleidimas leistų objektyviai įvertinti, ar laimėjęs pasiūlymas atrinktas pagrįstai. Pagal galiojantį teisinį reguliavimą asmenims, kurie nedalyvavo vokų atplėšimo procedūroje, teisė sužinoti pasiūlymo kainą užtikrinama ne visais atvejais. Viešuosiuose pirkimuose reikalavimas neatskleisti konfidencialios informacijos turi būti derinamas su Viešųjų pirkimų įstatyme nurodytais skaidrumo, lygiateisiškumo principais. Remiantis Lietuvos Apeliacinio teismo išaiškinimu nutartyje Nr. 2A-1514/2012, šie principai su konfidencialia informacija galėtų būti suderinami tik išimtiniais

atvejais, kai tiekėjas pagrindžia visos informacijos konfidencialų pobūdį. Vadinasi, kilus abejonių, perkančioji organizacija turi pareikalauti tiekėją pagrįsti, dėl ko pasiūlymo dalis laikoma konfidencialia. Kaip pažymėta šioje nutartyje, konfidencialia negali būti laikoma informacija, kuri yra vieša remiantis teisės aktų reikalavimais, pavyzdžiui, vokų plėšimo procedūros metu skelbiama informacija. Vadinasi, kaina ir taip turėtų būti laikoma vieša informacija (laimėjusio teikėjo kaina paskelbiama ir ataskaitose), bet pagal dabartinį reguliavimą tų tiekėjų, kurie konkurso nelaimi, pasiūlyta kaina gali likti nevieša.

Dėl Projekto 4 straipsnio (7 straipsnio 1, 3 ir 5 dalių pakeitimas)

TILS siūlo palikti pareigą visoms perkančiosioms organizacijoms ne vėliau kaip iki kovo 15 d. CVPIS ir savo tinklapyje kartu su kita su planuojamais pirkimais susijusia informacija skelbti pirkimų techninių specifikacijų projektu. Įstatymo projektu siūloma tokią pareigą taikyti tik didelės apimties pirkimų atveju (kurių vertės numatomos projekte). TILS manymu, šių planų skelbimas veikia kaip prevencinė priemonė, be to, yra ir įrankis į planavimo procesą įtraukti suinteresuotas šalis.

TILS atkreipia dėmesį, kad Viešųjų pirkimų tarnybos, Specialiųjų tyrimų tarnybos bei „Transparency International“ Lietuvos skyriaus 2008 m. spalio mėnesį atlikto viešųjų pirkimų skaidrumo tyrimo rezultatai rodo, kad korupcinių sandorių tikimybė yra didžiausia būtent rengiant viešųjų pirkimų kvalifikacinius reikalavimus, technines specifikacijas bei vertinant pasiūlymus ir skelbiant nugalėtoją.

Nors teikiant įstatymo pataisas teigiama, kad suinteresuotos šalys retai teikdavo pastabas šioms iš anksto skelbiamoms viešųjų pirkimų planams, tokios pareigos egzistavimas pačias perkančiąsias organizacijas skatina metų pradžioje įsivertinti planuojamus pirkimus ir taip prisideda prie adekvataus viešųjų pirkimų planavimo. Iki šiol ši pareiga galiojo visiems pirkimams, išskyrus mažos vertės pirkimus. Palikus šį reikalavimą galioti tik didelės apimties pirkimams, pareigos skelbti planuojamų pirkimų techninių specifikacijų projektus nebeliktų tiems pirkimams, kuriems dabar tokia pareiga galioja: kurių vertė yra 100 000 – 5 000 000 LTL (prekėms ir paslaugoms) ir 500.000 – 20 000 000 LTL (darbams).

Dėl Projekto 5 straipsnio (8² straipsnio 2 dalies 7 punkto pakeitimas), 9 straipsnio (18 straipsnio 2 ir 8 dalių pakeitimas) ir 17 straipsnio (56 straipsnio 5 dalies pripažinimas netekusia galios)

TILS nepitaria įstatymo projekte siūlomai nuostatai, kuri leistų pirkimus, išskyrus didelės apimties pirkimus, neskelbiamų derybų būdu vykdyti negavus Viešųjų pirkimų tarnybos leidimo bei panaikintų pareigą gauti Viešųjų pirkimų tarnybos leidimą norint pakeisti pirkimo sutarties sąlygas, nes tai prisidėtų prie korupcinių rizikų didinimo tokiuose sandoriuose.

Tiek užsienio šalių praktikoje, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje pripažįstama, jog neskelbiamos derybos – korupcijos atžvilgiu vienas rizikingiausių viešųjų pirkimų būdų. Turint omenyje, kokia dalis pirkimų Lietuvoje atliekama neskelbiamų derybų būdu (2012 m. bendra tokių pirkimų vertė buvo 267,8 mln. LTL), tokia papildoma procedūra leido sumažinti korupcijos pasireiškimo rizikas didelėje dalyje pirkimų. TILS siūlo palikti galioti šiuo metu numatytą teisinę pareigą neskelbiamoms deryboms visais atvejais gauti Viešųjų pirkimų tarnybos leidimą.

TILS nepitaria siūlymui palikti pareigą apie padarytus sutarčių pakeitimus informuoti Viešųjų pirkimų tarnybą tik po padaryto pakeitimo fakto, kadangi nei sutartys, nei jų pakeitimai šiuo metu nėra skelbiamos ir būtų sudėtinga užtikrinti tokių pakeitimų pagrįstumą ir reikalingumą, jeigu Viešųjų pirkimų tarnyba jiems neturėtų duoti leidimo.

Dėl Projekto 7 straipsnio (10 straipsnio pakeitimas ir papildymas: 10 straipsnio 2 dalies papildymas 9 punktu)

Projekte siūloma numatyti, kad Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimai netaikomi šiems politinėms kampanijoms skirtiems pirkimams: reklamos kampanijų paslaugoms, propagandinių filmų gamybai ir propagandinių vaizdajuosčių gamybai. TILS ragina kartu su projektu pateikti aiškų tokio papildymo pagrindimą, kuris parodytų, kad šiais siūlomais pakeitimais siekiamų tikslų neįmanoma pasiekti nedarant tokių išimčių, o kitaip supaprastinant procedūras.

TILS ragina įstatymo pakeitimo projekto iniciatorius pateikti argumentaciją, kuri pagrįstų siūlomos išimties taikymą ir proporcingumą bei parodytų, kad neeliminuojuant minėtų pirkimų iš Viešųjų pirkimų įstatymo taikymo lauko apskritai, būtų neįmanoma užtikrinti tinkamo politinių kampanijų vykdymo. Pavyzdžiui, nėra aišku, ar nebūtų įmanoma minėtiems pirkimams taikyti kitokias viešųjų pirkimų įstatymų procedūras, specialią skundų nagrinėjimo tvarką ir kt., kurie suderintų tiek skaidrumo bei atskaitingumo, tiek greito politinių kampanijų vykdymo interesus. TILS pažymi, kad visame pasaulyje būtent žiniasklaidos pirkimo paslaugos dažnai tampa neskaidrių susitarimų objektu, tad būtent tokioms paslaugoms pirkti turėtų būti taikomi itin aukšti atskaitingumo standartai.

Be to, kol kas nėra vieningos valstybių ES narių praktikos dėl to, kaip ir ar politinės partijos turėtų laikytis viešųjų pirkimų įstatymo, o valstybės narės tokį reguliavimą interpretuoja skirtingai, kiek tai leidžia direktyvos įgyvendinimo principai. Viešųjų pirkimų direktyvos, kaip ir visos ES direktyvos, valstybėms narėms yra privalomos numatyto rezultato apimtimi, tad ir siūloma išimtis iš Viešųjų pirkimų įstatymo turėtų būti aiškiai pagrįsta užtikrinant, kad ji neprieštaraus direktyvos tikslams.

Dėl Projekto 7 straipsnio (10 straipsnio pakeitimas ir papildymas: 10 straipsnio 5 dalies pakeitimas)

TILS nepitaria teikiamam siūlymui atsisakyti iki šiol galiojusios nuostatos, kad Viešųjų pirkimų įstatymo 10 str. 5 dalyje numatyti vidaus sandoriai gali būti vykdomi tik gavus Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą paliekant šią nuostatą galioti tik didelės apimties pirkimams. Nėra aišku, ar tokios pareigos panaikinimas visiems pirkimams, išskyrus didelės apimties pirkimus, prisidėtų prie viešųjų pirkimų sistemos efektyvumo didinimo, tad TILS siūlo šios nuostatos neatsisakyti, nes tai tokiuose sandoriuose padidintų korupcines rizikas.

Ši įstatymo dalis nustato sąlygas, kurioms esant perkančioji organizacija su ūkio subjektu gali sudaryti vidaus sandorį, kuriam viešųjų pirkimų reikalavimai, įtvirtinti Įstatyme, nėra taikomi. Vidaus sandoriai yra priskirtini prie korupcijos atžvilgiu rizikingesnių pirkimų būdų, tad ir reikalavimas gauti Viešųjų pirkimų tarnybos leidimą šia prasme laikomas pagrįsta prevencine priemone, kuri sudaro geresnes sąlygas užkirsti kelią galimoms korupcinėms rizikoms realizuoti didesniam kiekiui pirkimų sutarčių.

Pagarbiai

Sergejus Muravjovas